

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 76 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 De onder '2 Algemene regels' geformuleerde bepalingen met betrekking tot een vraag zijn mutatis mutandis ook van toepassing op een kolon.
- 2 Bij de beoordeling van een essayvraag geldt dat, indien het maximum aantal woorden is overschreden, hiervoor geen scorepunt(en) in mindering wordt/worden gebracht.
- 3 Bij de beoordeling van de vertaling moet de score 0 worden toegekend indien in een kolon een ernstige fout is gemaakt; deze score kan niet worden gecompenseerd door de juiste weergave van de rest van het kolon.
- 4 Indien bij de vertaling een aantekening is genegeerd en indien dit heeft geleid tot een onjuiste weergave van het desbetreffende tekstelement, één scorepunt / meerdere scorepunten in mindering brengen, afhankelijk van de zwaarte van de fout en het maximum van het desbetreffende kolon.
- 5 Indien bij de vertaling van een kolon een Latijns woord niet is vertaald en dit woord niet van essentieel belang is voor de betekenis van dit kolon, één scorepunt in mindering brengen, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

4.1 Beoordelingsmodel voor de vragen

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Tekst 1

- 1 maximumscore 2**
- a. humanitas (regel 4) 1
  - b. fruges (regel 4) 1
- 2 maximumscore 1**
(De) winnaars legden hun wetten op aan (de) overwonnenen.
Of woorden van overeenkomstige strekking.
- Opmerking*
Niet fout rekenen wanneer als antwoord is gegeven 'De Romeinen legden hun wetten op aan (de) overwonnenen'.
- 3 maximumscore 2**
- a. regas (regel 14) 1
  - b. wetgeving/wetten 1
- Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 4 maximumscore 3**
- a. de Romeinen / Maximus 1
  - b. de Grieken 1
  - c. Hij moet mild optreden tegen de Grieken / de Grieken een voorkeursbehandeling geven 1
- Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 5 maximumscore 1**
Griekenland heeft al zijn vroegere aanzien/macht verloren / Griekenland is door de Romeinen overwonnen.
Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 6 maximumscore 1**
respect (voor de Romeinse overheersers) / (het herstellen van de) orde (in Griekenland)
Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 7 maximumscore 1**
Hij moet (in Griekenland) als bestuurder de prestatie die hij heeft geleverd / de reputatie die hij heeft opgebouwd in zijn vorige functie (in Bithynia) hooghouden/overtreffen.
Of woorden van overeenkomstige strekking.

Vraag	Antwoord	Scores
8	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> a. servientes (regel 32) b. iudicio (regel 32) 	1 1
	<p><i>Opmerking</i> Niet fout rekenen wanneer bij a. als antwoord is gegeven 'longinqua (regel 31)'.</p>	
9	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> a. quaesturae tuae is in het Latijn een bepaling bij fama / een bijvoeglijke bepaling In de vertaling is quaesturae tuae als een bepaling van tijd / bijwoordelijke bepaling weergegeven (na je quaestuur) b. fama is in het Latijn onderwerp In de vertaling is fama als (bijwoordelijke) bepaling weergegeven (onder de reputatie) 	1 1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	
	<p><i>Opmerking</i> Bij zowel a. als b. alleen een scorepunt toekennen wanneer beide onderdelen van het antwoord juist zijn.</p>	
10	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> a. Het is (veel) erger roem te verliezen dan helemaal geen roem te krijgen 	1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	
	<ul style="list-style-type: none"> b. (cum sit alioqui) ut saepe audisti saepe legisti (regel 34) / (cum sit) alioqui (ut saepe audisti saepe legisti) (regel 34) / (cum sit alioqui) ut saepe audisti (regel 34) / (cum sit alioqui) ut saepe legisti (regel 34) 	1
11	D	

Tekst 2

- 12 maximumscore 1**
als ze als slaven gestorven zouden zijn
Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 13 maximumscore 2**
- quasi (regel 4)
  - ut (regel 5)

Vraag	Antwoord	Scores
14	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> a. his solaciis is in het Latijn een (bijwoordelijke) bepaling In de vertaling is dit als onderwerp weergegeven (redenen tot troost) Of woorden van overeenkomstige strekking. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> b. (ut) hoc ipsum permitterem (regel 9) 	1
	<i>Opmerking</i>	
	<i>Bij a. alleen een scorepunt toekennen wanneer beide onderdelen van het antwoord juist zijn.</i>	
15	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> Het is eigen aan de mens om verdriet te voelen (bij tegenslag/ziekte/dood van een slaaf/medemens) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Sommigen hebben (hierover) geen verdriet 	1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	
16	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> a. coniunctivus 	1
	<ul style="list-style-type: none"> b. (sit) parata (regel 16) 	1

Tekst 3

17	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> a. Dolabella / Zijn schoonzoon zal zijn familie beschermen (als er geweld uitbreekt) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> b. Er zijn geen medestanders meer in Rome / Anderen van zijn partij hebben samen met hun vrouwen Rome verlaten 	1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	
18	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> mecum (regel 2) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> aliquo tuto loco (regel 2) 	1
	<i>Opmerking</i>	
	<i>Niet fout rekenen wanneer de antwoorden zijn omgewisseld.</i>	
19	maximumscore 2	
	Twee van de volgende antwoorden:	
	– Ze moeten kijken wat de andere vrouwen (van hun stand) doen.	
	– Ze moeten er zelf goed over nadenken / met elkaar overleggen.	
	– Ze moeten vrienden raadplegen.	
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	

Vraag	Antwoord	Scores
20	maximumscore 3	
	• a. dicetis (regel 13)	1
	• b. Considerandum (regel 1)	1
	• c. videte (regel 10) / date (regel 14)	1

Algemeen

21	maximumscore 2	
	• a. Panegyricus	1
	• b. Plinius geeft de keizer / Trajanus een compliment (en dat is kenmerkend voor een lofrede)	1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	

4.2 Beoordelingsmodel voor de vertaling

	Kolon 22	
22	maximumscore 2	
	Paulo facilius putavi posse me ferre desiderium tui, Ik meende dat ik het gemis van jou een beetje / iets gemakkelijker kon (ver)dragen	
	paulo en/of facilius niet verbonden met ferre	0
	facilius gemakkelijk	1
	facilius niet vertaald als bijwoord	0
	fero elke andere betekenis dan '(ver)dragen' of een synoniem daarvan	0
	Kolon 23	
23	maximumscore 1	
	sed plane non fero maar ik (ver)draag het helemaal niet	
	Niet fout rekenen: plane duidelijk	
	fero elke andere betekenis dan '(ver)dragen' of een synoniem daarvan	0
	Wanneer ook in kolon 22, hier niet meer aanrekenen.	
	Kolon 24	
24	maximumscore 1	
	et, quamquam magni ad honorem nostrum interest en, hoewel het van groot belang is voor mijn/ons aanzien/eer(bewijs)/ huldebetoon	

Vraag	Antwoord	Scores
Kolon 25		
25	maximumscore 1 quam primum ad Urbem me venire, dat ik zo snel mogelijk naar de Stad / Rome ga/kom	
	Niet fout rekenen: (om) zo snel mogelijk naar Rome te komen	
Kolon 26		
26	maximumscore 2 tamen peccasse mihi videor, geloof/denk ik toch dat ik een fout heb gemaakt	
	Niet fout rekenen: mihi videor ik schijn aan mezelf peccasse vertaald als infinitivus praesens	1
Kolon 27		
27	maximumscore 2 qui a te discesserim. omdat ik van jou ben weggegaan / (ik) die van jou ben weggegaan	
	a door	0
	discesserim zal weggaan	0
	discesserim weggegaan zal zijn	1
	discedo elke andere betekenis dan 'weggaan' of een synoniem daarvan	0
Kolon 28		
28	maximumscore 2 Sed, quia tua voluntas ea videbatur esse, Maar, omdat jouw wil zodanig scheen/leek te zijn	
	tua voluntas ea jouw zodanige wil	0
Kolon 29		
29	maximumscore 2 ut prorsus (kolon 30) nolles navigare, (zo)dat je beslist niet wilde (uit)varen	
	ut elke andere betekenis dan voegwoord '(zo)dat' of een synoniem daarvan	0
Kolon 30		
30	maximumscore 1 nisi confirmato corpore behalve wanneer je lichaam was aangesterkt / behalve met een aangesterkt lichaam	

Vraag	Antwoord	Scores
Kolon 31		
31	maximumscore 1	
	approbavi tuum consilium	
	heb ik jouw besluit/plan goedgekeurd / heb ik ingestemd met jouw	
	besluit/plan	
	consilium elke andere betekenis dan 'besluit/plan' of een synoniem	
	daarvan	0
Kolon 32		
32	maximumscore 1	
	neque nunc muto,	
	en dat verander ik nu niet / en ik verander (dat) nu niet	
Kolon 33		
33	maximumscore 2	
	si tu in eadem es sententia.	
	als jij bij dezelfde mening/beslissing blijft	
	eadem die	1
	sententia elke andere betekenis dan 'mening/beslissing' of een synoniem	
	daarvan	0
Kolon 34		
34	maximumscore 2	
	Sin autem (kolon 35) videris tibi posse me consequi,	
	Maar indien jij (echter) denkt dat je mij kunt inhalen/volgen / mij te kunnen	
	inhalen/volgen	
Kolon 35		
35	maximumscore 2	
	posteaquam cibum cepisti,	
	nadat je voedsel (tot je) genomen hebt	
	Niet fout rekenen: posteaquam omdat	
Kolon 36		
36	maximumscore 1	
	tuum consilium est.	
	is dat jouw besluit/plan	
	consilium elke andere betekenis dan 'besluit/plan' of een synoniem	
	daarvan	0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Kolon 37

37 **maximumscore 1**

Marionem ad te eo misi,
Ik heb Mario naar je toegestuurd met de bedoeling

Kolon 38

38 **maximumscore 2**

ut aut tecum ad me quam primum veniret
(op)dat hij (of) zo snel mogelijk met jou naar mij toe kwam / toe zou komen

Niet fout rekenen: **veniret** toe komt

Kolon 39

39 **maximumscore 2**

aut (kolon 40) statim ad me rediret.
of meteen naar me terugkeerde / zou terugkeren

Niet fout rekenen: **rediret** terugkeert

Kolon 40

40 **maximumscore 1**

si tu morarere,
als jij (daar) bleef / zou blijven

Niet fout rekenen: **morarere** jij blijft

Kolon 41

41 **maximumscore 2**

Tu autem hoc tibi persuade (kolon 42) nihil me malle quam te esse
mecum;
Wees er echter van overtuigd dat ik niets liever wil dan dat jij bij mij bent

me malle niet vertaald als A.c.I. 0

te esse niet vertaald als A.c.I. 0

quam elke andere betekenis dan 'dan' of een synoniem daarvan 0

Kolon 42

42 **maximumscore 2**

si commodo valetudinis tuae fieri possit,
als dit/het kan gebeuren / zou kunnen gebeuren / zal kunnen gebeuren /
gedaan zal kunnen worden zonder schade voor je gezondheid

Niet fout rekenen wanneer **fieri** niet vertaald is

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Kolon 43

43 maximumscore 2

si autem intelliges opus esse
als je echter zult menen/merken/begrijpen / meent/merkt/begrijpt dat het
nodig is

Niet fout rekenen: **intelliges** je zou menen/merken/begrijpen

Kolon 44

44 maximumscore 2

te Patris convalescendi causa paulum commorari,
dat jij (nog) een tijdje in Patrae blijft om te herstellen / sterk(er) te worden

Niet fout rekenen: **convalescendi causa** omwille van je herstel

Niet fout rekenen: **causa** wegens

convalescendi niet vertaald als gerundium 0

causa niet vertaald als voorzetsel 0

Kolon 45

45 maximumscore 1

nihil me malle quam te valere.
(wees er dan van overtuigd) dat ik niets liever wil dan dat jij gezond bent

me malle niet vertaald als A.c.I. 0

te valere niet vertaald als A.c.I. 0

quam elke andere betekenis dan 'dan' of een synoniem daarvan 0

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinerator in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 23 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen

---

tekst 1	Plinius, Ep. 8.24
tekst 2	Plinius, Ep. 8.16
tekst 3	Cicero, Fam. 14.18
tekst 4	Cicero, Fam. 16.1